

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан соціологічного факультету
Олена МУРАДЯН
30 червня 2023 р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В. о. декана факультету
міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу
Гетяна МІРОШНИЧЕНКО
_____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ОСНОВИ СОЦІОЛОГІЇ»

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузь знань 29 – Міжнародні відносини
спеціальність 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
освітня програма Міжнародні відносини
вид дисципліни обов'язкова
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2023/2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

28 червня 2023 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Сокурянська Людмила Георгіївна – докторка соціологічних наук, професорка, в.о. завідувачки кафедри соціології

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 7 від 22 червня 2023 року

В.о. завідувачки
кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Міжнародні відносини»

Гарант освітньої програми

Євгенія СОЛОВИХ

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол № 9 від 26 червня 2023 року

Голова науково-методичної комісії

Юлія СОРОКА

Програму погоджено з науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від 29.08 2023 року № 1

Голова науково-методичної комісії

Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Основи соціології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів «Міжнародні відносини» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є суспільство як цілісна соціокультурна система, соціальна структура та стратифікація суспільства, чинники соціального розвитку, трансформаційні процеси в сучасних суспільствах, закономірності соціальних процесів, людина як суб'єкт соціальної взаємодії.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів знань про передумови виникнення та етапи розвитку соціології як самостійної науки про суспільство та людину; про специфіку соціологічного аналізу суспільства, структуру соціологічного знання; про методологію та методи соціологічного дослідження; про соціальну структуру, соціальну стратифікацію та соціальну мобільність; про трансформацію соціальних інститутів в сучасному загальносвітовому та локальному контекстах, про місце людини у сучасних процесах суспільної трансформації; про чинники формування громадянського суспільства в Україні, зокрема в умовах воєнного стану.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- надати студентам базові знання, що необхідні при вивченні суспільства, в тому числі таких сфер його життєдіяльності, як міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональний розвиток;
- ознайомити та навчити користуватися категоріальним апаратом соціології;
- визначити відмінності соціологічного аналізу суспільства від його аналізу в інших сферах соціогуманітарного знання;
- навчити студентів самостійно аналізувати соціальні проблеми та тенденції розвитку українського суспільства та держави, у тому числі її міжнародних зв'язків, використовуючи соціологічні методи дослідження сучасного соціуму.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	
Семестр	
2-й	
Лекції	
32 год.	
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	
Контрольні роботи	
-	
Самостійна робота	
72 год.	
у тому числі індивідуальні завдання	
немає	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини» студенти повинні набути компетентності та досягти таких результатів навчання:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікації та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачає застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України;

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі і знань про природу і суспільство, та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового образу життя.

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК9. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК4. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.

СК10. Здатність аналізувати структуру та динаміку міжнародних суспільних комунікацій, виявляти їх вплив на міжнародну систему, державні та суспільні інститути.

Програмні результати навчання:

Знання

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН05. Знати природу та механізми міжнародних комунікацій.

Уміння/навички

РН10. Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

РН11. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

Вивчення навчальної дисципліни дозволить здобувачеві вищої освіти:

Знати:

- історичні, соціокультурні та теоретичні передумови виникнення та етапи розвитку соціології; об'єкт та предметне поле соціологічної науки;
- основні поняття та категорії соціології;
- специфічні особливості соціологічного аналізу суспільства;
- відмінності між макро- та мікросоціологічним підходами до аналізу соціальних явищ та процесів;
- основні методи соціологічного дослідження;
- основні напрямки досліджень сучасної західної та вітчизняної соціології;
- чинники соціальної трансформації, змін, що відбуваються в соціальній структурі та соціальній стратифікації сучасного суспільства, в тому числі українського, віртуалізації соціальної реальності ;
- функції основних соціальних інститутів суспільства;

– місце та роль особистості в соціальній динаміці;

вміти:

– аналізувати зміни в соціальній структурі суспільства, в тому числі спровоковані його інформатизацією;

– давати характеристику соціальних інститутів сучасного суспільства;

– аналізувати та описувати соціальні явища і процеси за допомогою категоріально-понятійного апарату макро- та мікросоціологічних теорій;

– оцінювати власні можливості соціальної участі і впливу на суспільні процеси;

– застосовувати соціологічні теорії та результати емпіричних соціологічних досліджень у контексті підготовки кваліфікаційних робіт з тематики міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. Соціологія: історія, теорія, методи

Тема 1. Об'єкт, предмет та функції соціології

Багатозначність поняття “наука”. Соціологія як соціогуманітарна наука. Об'єкт, предмет та суб'єкт соціології. Дискусії щодо предметного поля соціологічної науки. Функції соціології: теоретико-пізнавальні (прогностична функція, функція соціальної критики, функція освіти), практично-політичні (соціально-інженерна діяльність: соціальне проектування та соціальні технології; соціальне планування), громадянські (функція формування та розвитку соціологічного мислення, інформаційна функція). Ідеологічний вплив соціології. Місія вітчизняної соціології в умовах війни Росії проти України.

Тема 2. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ та процесів. Взаємозв'язок соціології з іншими науками про суспільство та людину

Соціологія як генералізуюча наука. Сутність та специфіка соціологічного аналізу суспільства. Системний, комплексний підхід до аналізу соціальних явищ та процесів. Діяльнісний підхід до вивчення суспільства. Кількісний, якісний та імовірнісний аналіз суспільства. Соціологічне вивчення суспільства як соціокультурної реальності. Поняття «наукове знання», критерії науковості: об'єктивність, істинність, неупередженість, наявність специфічних методів аналізу досліджуваної реальності (природи чи суспільства). Зв'язок соціології з іншими галузями соціогуманітарного знання, в тому числі з економічними, політичними, правовими тощо науками.

Тема 3. Структура соціологічної системи знання. Рівні соціологічного знання

Поняття прикладної та фундаментальної соціології. Теоретична та емпірична соціологія. Соціологія як поліпарадигмальна наука. Рівні соціологічного знання: вищий рівень (загальносоціологічні теорії: макросоціологічні та мікросоціологічні теорії); середній рівень: спеціальні та галузеві соціологічні теорії, або теорії середнього рівня; нижчий рівень: знання, здобуті за допомогою емпіричних соціологічних досліджень. М. Буравой про професійну (академічну), прикладну (замовну), критичну і публічну соціологію. Роль публічної соціології в умовах війни Росії проти України. Війна як чинник актуалізації розвитку таких галузей соціологічного знання (теорій середнього рівня), як соціологія війни, інвайронментальна соціологія, соціологія міста, соціологія міжнародних відносин та ін..

Тема 4. Що таке емпіричне соціологічне дослідження. Методи збору соціологічної інформації

Поняття соціологічного дослідження. Різновиди соціологічних досліджень. Основні етапи підготовки та проведення соціологічного

дослідження. Програма соціологічного дослідження: основні елементи. Методи збору соціологічної інформації: спостереження, опитування, аналіз документів. Кількісні (анкетне опитування, формалізоване інтерв'ю) та якісні (неформалізовані інтерв'ю, глибинні інтерв'ю, фокусовані групові інтерв'ю, біографічний метод тощо) методи соціологічного дослідження. Поняття «одинаця спостереження», «генеральна сукупність», «вибіркова сукупність», «репрезентативність вибірки». Типи вибірки. Різновиди запитань в анкетних опитуваннях та формалізованих інтерв'ю. Можливості та обмеження проведення емпіричних соціологічних досліджень в умовах війни, проблема репрезентативності соціологічних студій.

Тема 5. Передумови виникнення та етапи розвитку світової та вітчизняної соціології

Проблеми періодизації розвитку світової соціологічної думки. Протосоціологія: головні персоналії. Історичні, соціокультурні та теоретичні передумови виникнення соціології як самостійної науки. Етапи розвитку соціології (за М. Елброу): основні напрямки та їхні представники.

Вітчизняна соціологія: історія становлення та розвитку (друга половина XIX – початок XXI ст.). Історичні, соціокультурні та теоретичні передумови виникнення вітчизняної соціології. Доля соціології в російській імперії. Радянська соціологія як репресована наука. Особливості становлення та розвитку української соціології. Соціологія в Україні часів незалежності: проблеми та перспективи розвитку. Вітчизняна соціологія в умовах пандемії COVID – 19 та війни Росії проти України.

Тема 6. Особливості розвитку категоріально-понятійного апарату соціології

Категоріально-понятійний апарат як мова науки. Джерела розвитку понятійного апарату соціології. Трансформація категоріального апарату соціології як відображення змін, що відбуваються в суспільстві. Категорії як основні, найбільш важливі поняття певної науки. Основні категорії та поняття сучасної соціологічної науки. «Група» як категорія соціогуманітарних наук. «Суспільство» та «культура» як головні поняття соціології. Зумовленість змісту категорії та понять соціологічної науки методологічною позицією, характером теорії, яких дотримується дослідник.

РОЗДІЛ 2. Суспільство, сім'я, особистість

Тема 7. Соціальна структура суспільства. Соціальна диференціація та соціальна нерівність. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність

Суспільство як процес і результат соціальної взаємодії. Поняття та феномени соціальної комунікації, її різновиди. Соціальна комунікація в умовах війни. Поняття соціальної структури. Соціальні групи як елементи соціальної структури. Поняття великої соціальної групи, різновиди великих соціальних груп. Молодь як велика соціальна група. Молодь України як суб'єкт соціальної

трансформації: культурний, економічний та політичний вимір. Поняття середньої соціальної групи та малої соціальної групи. Поняття соціального інституту. Соціальні інститути як елементи структури суспільства. Трансформація соціальних інститутів в умовах переходу до інформаційного суспільства. Місце та роль інституту міжнародних відносин у процесах євроінтеграції українського суспільства та вступу до НАТО. Поняття соціальної стратифікації та соціальної нерівності. Різновиди соціальної нерівності в сучасному світі: економічна, політична, культурна, цифрова тощо. Методологічні підходи до аналізу соціальної стратифікації. Соціальна стратифікація та соціальна диференціація в сучасному українському суспільстві. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність. Різновиди соціальної мобільності: економічна, академічна, наукова, дозвіллева тощо мобільності. Вимушена мобільність українців в умовах російської агресії проти української держави.

Тема 8. Сім'я як елемент соціальної структури суспільства

Сім'я як соціальний інститут та мала соціальна група. Структура та історичні типи сім'ї. Поняття нуклеарної та розширеної сім'ї. Функції сучасної сім'ї. Конфлікт “батьків” та “дітей” в контексті загальносоціальних та внутрішньосімейних відносин. Основні соціологічні підходи до аналізу конфлікту поколінь. Сім'я як цінність та сімейні цінності сучасної української молоді. Поняття та феномени кризи соціального інституту сім'ї в сучасному світі: чинники та наслідки. Репродуктивні установки та репродуктивна поведінка молоді як чинник демографічної кризи в умовах сучасного українського суспільства. Феномен розділених родин як наслідок війни Росії проти України.

Тема 9. Особистість у системі соціальних зв'язків

Поняття «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість». Поняття соціальної суб'єктності. Особистість як соціальний суб'єкт. Соціальний статус та соціальні ролі особистості. Типологія особистості. Стиль життя сучасної молоді людини. Поняття соціалізації особистості. Основні етапи, суб'єкти, агенти та механізми соціалізації особистості. Соціологічні теорії соціалізації індивіда. Ціннісні орієнтації та повсякденні практики у контексті життєвих стратегій сучасної української молоді. Основні тенденції трансформації ціннісної свідомості особистості на початку XXI століття: постмодернізація, індивідуалізація тощо. Можливості та обмеження самореалізації особистості в умовах сучасного світу. Суспільство ризику як середовище актуалізації девіантної поведінки особистості: соціологічні інтерпретації. Віртуалізація повсякденних практик сучасної особистості: можливі наслідки. Особистість в умовах війни.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		лекції	семінари	лаб.	інд.	СР
РОЗДІЛ 1. Соціологія: історія, теорія, методи						
Тема 1. Об'єкт, предмет та функції соціології	10	2	-			8
Тема 2. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ та процесів. Взаємозв'язок соціології з іншими науками про суспільство та людину	12	2	2			8
Тема 3. Структура соціологічної системи знання. Рівні соціологічного знання	14	4	2			8
Тема 4. Що таке емпіричне соціологічне дослідження. Різновиди соціологічних досліджень. Методи збору соціологічної інформації	14	4	2			8
Тема 5. Поняття та персоналії протосоціології. Передумови виникнення, етапи розвитку та головні персоналії світової та вітчизняної соціології	16	6	2			8
Тема 6. Особливості розвитку категоріально-понятійного апарату соціології	10	2	2			6
РОЗДІЛ 2. Суспільство, сім'я, особистість						
Тема 7. Соціальна структура суспільства. Поняття та феномени соціальної стратифікації та соціальної мобільності. Соціальна диференціація та соціальна нерівність.	18	6	2			10
Тема 8. Сім'я як елемент соціальної структури суспільства, Сім'я як соціальний інститут і мала соціальна група	12	2	2			8

Тема 9. Особистість у системі соціальних зв'язків	14	4	2			8
Усього годин	120	32	16			72

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денне)
1	Об'єкт, предмет, функції соціології. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ та процесів. Зв'язок соціології з іншими науками про суспільство і людину.	2
2	Структура соціологічної системи знання. Фундаментальна та прикладна, теоретична та емпірична соціологія. Рівні соціологічного знання: загальносоціологічні теорії, спеціальні соціологічні теорії (теорії середнього рівня), знання, отримані за допомоги емпіричних соціологічних досліджень.	2
3	Емпіричне соціологічне дослідження. Різновиди емпіричних соціологічних досліджень. Програма емпіричного соціологічного дослідження. Методи збору соціологічної інформації.	2
4	Поняття та персоналії протосоціології. Передумови виникнення (історичні, теоретичні, соціокультурні), етапи розвитку та головні персоналії світової та вітчизняної соціологічної науки.	2
5	Категоріально - понятійний апарат соціології: особливості та чинники розвитку.	2
6	Соціальна структура суспільства: основні елементи. Феномени та поняття соціальної стратифікації та соціальної мобільності. Соціальна диференціація та соціальна нерівність.	2
7	Сім'я як елемент соціальної структури суспільства. Сім'я як соціальний інститут і мала соціальна група. Криза сучасної сім'ї.	2
8	Особистість у системі соціальних зв'язків. Поняття "людина", "індивід", "індивідуальність", "особистість". Поняття соціалізації. Основні суб'єкти та агенти соціалізації. Первинна та вторинна соціалізація, ре соціалізація.	2

5. Завдання для самостійної роботи

№	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
РОЗДІЛ 1. Соціологія: історія, теорія, методи		
1.	<p style="text-align: center;">Тема 1. Об'єкт, предмет та функції соціології</p> <p><i>Опрацювання літератури з питань:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціологія – системний погляд на світ 2. Об'єкт, предмет та суб'єкт соціології 3. Функції соціології: теоретико-пізнавальні, практично-політичні, громадянські 4. Місія вітчизняної соціології в умовах війни Росії проти України 	8
2.	<p style="text-align: center;">Тема 2. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ та процесів. Взаємозв'язок соціології з іншими науками про суспільство та людину</p> <p><i>Опрацювання літератури з питань:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність соціологічного аналізу суспільства 2. Системний, комплексний підхід до аналізу соціальних явищ та процесів 3. Діяльнісний підхід 4. Кількісний, якісний та імовірнісний аналіз 5. Соціологічне вивчення суспільства як соціокультурної реальності 6. Поняття «наукове знання», критерії науковості, еталон гуманітарного знання 7. Зв'язок соціології з іншими галузями соціогуманітарного знання. 	8
3.	<p style="text-align: center;">Тема 3. Структура соціологічної системи знання. Рівні соціологічного знання</p> <p><i>Опрацювання літератури з питань:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття прикладної та фундаментальної соціології 2. Що таке теоретична та емпірична соціологія 3. Поняття макро- та мікросоціології 4. Рівні соціологічного знання: загальносоціологічні теорії, теорії середнього рівня (спеціальні соціологічні теорії), знання, здобуті за допомогою емпіричних соціологічних досліджень 5. Соціологія як поліпарадигмальна наука 6. Поняття професійної (академічної), прикладної (замовної), критичної та публічної соціології. 	8

4.	<p>Тема 4. Що таке емпіричне соціологічне дослідження. Різновиди соціологічних досліджень. Методи збору соціологічної інформації</p> <p><i>Опрацювання літератури з питань:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття соціологічного дослідження 2. Різновиди соціологічних досліджень 3. Основні етапи підготовки та проведення соціологічного дослідження 4. Програма соціологічного дослідження: основні елементи 5. Методи збору соціологічної інформації: спостереження, опитування, аналіз документів 6. Кількісні (анкетне опитування, формалізоване інтерв'ю) та якісні (неформалізовані інтерв'ю, глибинні інтерв'ю фокусовані групові інтерв'ю, біографічний метод тощо) методи соціологічного дослідження 7. Поняття «одиниця спостереження», «генеральна сукупність», «вибіркова сукупність», «репрезентативність вибірки» 8. Вибірка дослідження. Типи вибірки 9. Різновиди запитань в анкетних опитуваннях та формалізованих інтерв'ю 	8
5.	<p>Тема 5. Поняття та персоналії протосоціології. Передумови виникнення, етапи розвитку та головні персоналії світової та вітчизняної соціології</p> <p><i>Опрацювання літератури з питань:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблеми періодизації розвитку світової соціологічної думки 2. Протосоціологія: головні персоналії 3. Історичні, соціокультурні та теоретичні передумови виникнення соціології як самостійної науки 4. Етапи розвитку соціології (за М. Елброу): основні напрямки та їхні представники 5. Історичні соціокультурні та теоретичні передумови виникнення вітчизняної соціології 6. Доля соціології в російській імперії 7. Радянська соціологія як репресована наука 8. Особливості становлення та розвитку української соціології 9. Проблеми та перспективи розвитку сучасної вітчизняної соціології. 	8
6.	<p>Тема 6. Особливості та чинники розвитку категоріально-понятійного апарату соціології</p> <p><i>Опрацювання літератури з питань:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Категоріально-понятійний апарат соціології як «мова» науки 2. «Група» як категорія соціогуманітарних наук 3. «Суспільство» та «культура» як головні поняття соціології 4. Зумовленість категоріального апарату соціологічної науки методологічною позицією дослідника 	6

7.	<p>Тема 7. Соціальна структура суспільства: основні елементи. Соціальна стратифікація, соціальна мобільність, соціальна диференціація, соціальна нерівність</p> <p><i>Опрацювання літератури з питань:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суспільство як процес та результат соціальної взаємодії 2. Поняття соціальної комунікації 3. Поняття соціальної структури 4. Соціальні групи як елементи соціальної структури 5. Поняття соціальної стратифікації 6. Методологічні підходи до аналізу соціальної стратифікації 7. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність 8. Соціальні інститути як елементи структури суспільства 9. Трансформація соціальних інститутів в умовах переходу до інформаційного суспільства 10. Трансформація соціальної структури українського суспільства в умовах війни 	10
8.	<p>Тема 8. Сім'я як елемент соціальної структури суспільства. Сім'я як соціальний інститут і мала соціальна група. Криза сучасної сім'ї</p> <p><i>Опрацювання літератури з питань:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сім'я як соціальний інститут та мала соціальна група 2. Функції сучасної сім'ї 3. Структура та історичні типи сім'ї 4. Фактори та показники кризи сучасної сім'ї 5. Сімейні цінності та репродуктивні установки сучасної української молоді 	8
9.	<p>Тема 9. Особистість у системі соціальних зв'язків. Соціалізація особистості: поняття, суб'єкти, агенти, етапи</p> <p><i>Опрацювання літератури з питань:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість» 2. Особистість як соціальний суб'єкт 3. Соціальний статус та соціальні ролі особистості 4. Типологія особистості 5. Соціалізація особистості: суб'єкти, агенти, механізми 6. Ціннісні орієнтації, повсякденні практики та життєві стратегії сучасної української молоді 7. Девіантна поведінка особистості: соціологічні інтерпретації 	8
Усього годин		72

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

Види навчальної діяльності (змішане навчання)

Лекції					
Тема	Класифікація	Попередня підготовка	Подача нової інформації	Тренування	Зворотній зв'язок
Розділ 1. Соціологія – системний погляд на світ					
Тема 1. Об'єкт, предмет та функції соціології	Вступна Онлайн/офлайн лекція	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи над темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • пошук відповідей на питання	• Запитання з боку студентів; • Обговорення навчального матеріалу
Тема 2. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ та процесів. Взаємозв'язок соціології з іншими науками про суспільство та людину	Інформаційна (тематична) Онлайн/офлайн лекція	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи над темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • пошук відповідей на питання	• Запитання з боку студентів; • Обговорення навчального матеріалу
Тема 3. Структура соціологічної системи знання. Рівні соціологічного знання	Інформаційна (тематична), Онлайн/офлайн лекція	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи над темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • пошук відповідей на питання	• Запитання з боку студентів; • Обговорення навчального матеріалу
Тема 4. Що таке емпіричне соціологічне дослідження. Різновиди емпіричних досліджень. Методи збору соціологічної інформації	Інформаційна (тематична) Онлайн/офлайн лекція	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи над темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки • пошук відповідей на питання	• Запитання з боку студентів; • Обговорення навчального матеріалу
Тема 5. Поняття та персоналії протосоціології. Передумови виникнення, етапи розвитку та головні персоналії світової та вітчизняної соціології	Інформаційна (тематична) Онлайн/офлайн лекція	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи над темою	• Тексти; • Відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • пошук відповідей на питання	• Запитання з боку студентів; • обговорення навчального матеріалу
Тема 6. Особливості та чинники розвитку категоріально-понятійного апарату соціології	Інформаційна (тематична) Онлайн/офлайн лекція	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи над темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • пошук відповідей на питання	• Запитання з боку студентів; • обговорення навчального матеріалу

Тема 7. Соціальна структура суспільства: основні елементи. Соціальна стратифікація, соціальна мобільність, соціальна диференціація, соціальна нерівність	Оглядова Онлайн/офлайн лекція	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи над темою	<ul style="list-style-type: none"> Тексти; відеоконференція 	<ul style="list-style-type: none"> Питання для самоперевірки; пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> Запитання з боку студентів; обговорення навчального матеріалу
Тема 8. Сім'я як елемент соціальної структури суспільства. Січ'я як соціальний інститут і мала соціальна група. Криза сучасної сім'ї	Інформаційна (тематична) Онлайн/офлайн лекція	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи над темою	<ul style="list-style-type: none"> Тексти; відеоконференція 	<ul style="list-style-type: none"> Питання для самоперевірки; пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> Запитання з боку студентів; обговорення навчального матеріалу
Тема 9. Особистість у системі соціальних зв'язків. Соціалізація особистості: поняття, етапи, суб'єкти, агенти	Інформаційна (тематична) Онлайн/офлайн лекція	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи над темою	<ul style="list-style-type: none"> Тексти; відеоконференція 	<ul style="list-style-type: none"> Питання для самоперевірки; пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> Запитання з боку студентів; обговорення навчального матеріалу

7. Методи навчання

Лекції, пояснення, виступи, групові дискусії, опрацювання навчальної та наукової літератури.

Відповідність методів навчання та форм оцінювання визначеним результатам навчання за ОПП віддзеркалює табл. 7.1

Таблиця 7.1.

Методи навчання та засоби діагностики результатів навчання за освітньою компонентою «Основи соціології»

Шифр ПРН (відповідно до ОПП)	Результати навчання (відповідно до ОПП)	Методи навчання	Засоби діагностики /форми оцінювання
РН01	Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на	Лекція, метод усного контролю, аналіз конкретних ситуацій, наочний метод, самостійна робота, фокусовані групові дискусії на семінарських заняттях, інтерактивний метод, евристичний метод (пошуковий), репродуктивний метод.	Оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях, тестування за окремими темами, залікові тести.

	міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.		
PH05	Знати природу та механізми міжнародних комунікацій.	Лекція, репродуктивний метод, метод усного контролю, аналіз конкретних ситуацій, наочний метод, інтерактивний метод, самостійна робота, евристичний метод (пошуковий), навчальна дискусія (обмін думками).	Оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях, тестування за окремими темами, залікові тести.
PH10.	Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.	Лекція, метод усного контролю, аналіз конкретних ситуацій, самостійна робота, фокусовані групові дискусії на семінарських заняттях, евристичний метод (пошуковий).	Оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях, тестування за окремими темами, оцінювання виконання творчої роботи (есе), залікові тести.
PH11	Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.	Аналіз конкретних ситуацій, наочний метод, самостійна робота, фокусовані групові дискусії на семінарських заняттях.	Оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях, тестування за окремими темами, оцінювання виконання творчої роботи (есе), залікові тести.

Замість виконання завдань (вивчення тем) можуть також додатково враховуватись такі види активностей здобувача:

– участь у конференціях, семінарах з проблем розвитку сучасної соціологічної науки, зокрема таких галузей соціологічного знання, як соціологія міжнародних відносин, економічна соціологія, соціологія туризму тощо (з підготовкою есе, рефератів, усних виступів тощо);

– участь у щорічній Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів, докторантів та молодих учених “Соціологія у (пост)сучасності”, яка проводиться СНТ соціологічного факультету ХНУ імені В.Н.Каразіна (з підготовкою тез, тексту доповіді, її презентації тощо).

8. Методи контролю

Оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях, оцінювання творчих робіт (есе) за темами семінарських занять, письмовий залік з двома завданнями різного рівня складності, в тому числі у тестовому форматі. *Підсумковий контроль з курсу здійснюється у системі Moodle.*

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота										Залікова робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	Разом		
6	6	6	6	6	6	12	6	6	60	40	100

Для допуску до підсумкового семестрового контролю потрібно набрати 30 балів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Виступи, участь у групових дискусіях під час навчальних занять. Максимальна кількість балів за роботу в навчальній аудиторії протягом семестру – 45 балів.

Письмова залікова робота з двома завданнями різного рівня складності. Виконання завдань заліку оцінюється за 40-бальною шкалою, виходячи з таких критеріїв:

35-40 балів – знання програмного матеріалу мають системний характер; повний, правильний, послідовний, логічний виклад матеріалу з відсутністю помилок; здатність до систематизації, узагальнення та аналізу інформації, до вільного формулювання аргументованих висновків; вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;

31-34 бали – знання й розуміння програмного матеріалу в повному обсязі; повний, послідовний, логічний, аргументований виклад матеріалу; здатність до систематизації, узагальнення та аналізу інформації, до вільного формулювання аргументованих висновків; допущені незначні помилки не впливають на загальне вирішення завдань;

21-30 балів – знання й розуміння тільки основного програмного матеріалу; спрощений і неповний виклад матеріалу, коли завдання в основному виконані, але студент не володіє матеріалом глибоко, його знання мають розрізнений характер; здатність до систематизації й узагальнення інформації, але неспроможність її

аналізувати та формулювати аргументовані висновки; допущені окремі помилки, що вплинули на загальне вирішення завдань;

11-20 балів – знання й розуміння основного програмного матеріалу мають поверховий характер; спрощений і непослідовний виклад матеріалу; здатність до систематизації й узагальнення інформації, але неспроможність самостійно робити висновки; допущені суттєві помилки, що вплинули на загальне вирішення завдань;

0-9 балів – знання й розуміння основного програмного матеріалу мають неповний характер; спрощений і неповний виклад матеріалу з допущенням суттєвих помилок; нездатність до систематизації й узагальнення інформації; допущені суттєві помилки, що значною мірою вплинули на загальне вирішення завдань.

10. Рекомендована література

Базова

1. Волович В. І. Соціологія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 808 с.
2. Гіденс Е. Соціологія : пер. з англ. Київ : Основи, 1999. 726 с.
3. Головаха Є., Степаненко В. Публічна соціологія як чинник розвитку громадянського суспільства. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2017. № 1.
4. Історія української соціології : навчальний посібник / за заг. ред. К.Батаєвої, В.Бурлачука, В.Степаненка. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2018. 392 с.
5. Климаська Л.Д., Клос Л.Є., Школяр М.В. та ін. Спеціальні та галузеві соціології: Навч. посіб. / за заг. ред. В.М.Пічі. Львів : «Новий світ – 2000», 2020. 422 с.
6. Попова І. М. Соціологія: пропедевтичний курс: підручник / Міжнар. фонд "Відродження". Київ : Тандем, 1996. 271 с. Серія : Трансформація гуманітарної освіти в Україні.
7. Ручка А. О., Танчер В. В. Курс історії теоретичної соціології. Київ : Наук. думка, 1995. 224 с.
8. Сокурняська Л. Г. Вступ до соціології : навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 156 с.
9. Соціологія : навч. посібн. / за ред. С. О. Макеєва. 2-ге вид, виправ. і доповн. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2003. 455 с.
10. Черниш Н. Й. Соціологія : підручник за рейтингово-модульною системою навчання. 5-е вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2012. 468 с.
11. Якуба О. О. Соціологія : навчальний посібник для студентів. Харків : Константа, 1996. 192 с.
12. Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування : підручник. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 342 с.

Допоміжна

1. Барвінський А. О. Соціологія : курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 328 с.
2. Брейс А. Анкетування: Розробка опитних листів, їх роль і значення при проведенні ринкових досліджень / пер. з англ. Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2005. 336 с.
3. Вакуленко С. М. Соціологія сім'ї: навчально-методичний посібник для викладачів та студентів. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2003. 159 с.
4. Єршоміна І. Д. Соціологія : навчальний посібник. Суми : Вид-во «Довкілля», 2005. 284с.
5. Лобанова А. С., Калашнікова Л. В. Соціологія. Вступ до спеціальності : навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої освіти. Київ : Каравела, 2022. 308 с.
6. Пандемія COVID – 19 в Україні: соціальні наслідки / за наук. ред. В.П. Степаненка.

Київ : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2021. 406

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

- Інститут соціології НАН України (Київ): [http:// i-soc.com.ua/ukr/index.php](http://i-soc.com.ua/ukr/index.php)
- Інститут демографії і соціальних досліджень НАН України <http://www.idss.org.ua>
- Соціологія: теорія, методи, маркетинг: <http://i-soc.com.ua/journal/content.php>
- Український соціум. Науковий журнал (Київ): <http://www.ukr-socium.org.ua>
- Центр Разумкова: <http://razumkov.org.ua/ukr/index.php>
- Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва: <http://dif.org.ua>
- Київський міжнародний інститут соціології (КМІС): <http://www.kiis.com.ua>
- Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка: <http://www.uisr.org.ua/monitoring>

Особливості навчання за денною формою в умовах дії обставин непереборної сили

В умовах дії форс-мажорних обставин освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/розпоряджень ректора/проректора або за змішаною формою навчання, або повністю дистанційно в синхронному режимі. Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень із заборonoю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість скласти залік з курсу “Основи соціології” у тестовій формі дистанційно на платформі Zoom.

Підключитися до конференції можна за таким посиланням:

<https://zoom.us/j/92291540160?pwd=TE1lbE9PSTN0UTVQYzZnQy9ZUTlKQT09>

Ідентифікатор конференції: 922 9154 0160

Код доступу: 485267.